

*М.Г. Лашкіна, канд. наук держ. упр.,
доцент кафедри реклами та зв'язків із громадськістю,
С.М. Марковець
(Національний авіаційний університет, Україна)*

Культура скасування в сучасному медіа середовищі

В роботі описано актуальність культури скасування в сучасному медіа середовищі, її вплив на суспільство та публічних діячів. Історичні, соціальні та культурні витоки нової форми боротьби з публічною дискримінацією вразливих прошарків суспільства. Викладена робота допомагає краще зрозуміти характер культури скасування, її мету та наслідки.

Сьогодні, в умовах інформаційного розвитку складно уявити суб'єкт соціальних відносин, що не є інтегрованим в медіасередовище та не має доступу до джерел масового розповсюдження інформації. З появою Інтернету тема толерантності прийняла новий вектор розвитку, оскільки з'явилися нові можливості комунікації для користувачів. Проте Інтернет, що дав поштовх для розвитку соціальних медіа, маючи позитивні наміри об'єднувати людей в усьому світі та стати місцем вільного обміну інформацією, на практиці має позитивні й негативні результати. З одного боку, соціальні медіа дозволяють людям, що мають спільні інтереси та погляди, спілкуватися та співпрацювати, й з іншого боку, технологія соціальних медіа дозволила окремим людям та групам пристосовуватись та лише обмежувати контент, який може здатись неприйнятним й нецікавим. Але Інтернет та соціальні мережі - це вузькоконтрольовані платформи, де існує ризик поширення як нетерпимого вмісту, так і неприйнятної комунікативної поведінки деяких користувачів по відношенню до інших осіб. Редакційна політика соціальних мереж та законодавство країн впроваджують обмеження щодо обговорення неприйнятних тем та публікації контенту, що здатний викликати обурення в користувачів. Проте, такі дії не забезпечують абсолютної відсутності образливого контенту, в зв'язку з технічними особливостями мереж та верифікації кодування систем фільтрування інформації, які при певних діях можна обійти за рахунок незначних маніпуляцій.

У зв'язку з революційною хвилею толерантності ми можемо спостерігати як медіа та Інтернет стають своєрідними інструментами для боротьби з тією ж інтолерантністю. Адже з одного боку несвідомі діячі медіа чи користувачі Інтернет-середовища можуть проявляти неповагу або чинити образливі дії по відношенню до інших соціальних меншим. Тож на протидію цьому в останні роки виходять активісти для боротьби з інтолерантністю аби привернути увагу суспільства до проблеми дискримінації та необхідності боротьби з нею. Варто відмітити, наскільки частими стали випадки, коли необережно створені медіа-проекти, рекламні кампанії чи продукти отримують негативні відгуки на свій рахунок.

Результатом цього стала відносно нова культура «cancel culture» (з англ.

«культура видалення», «культура скасування»). Більш детально це явище розглядають закордонні дослідники в сферах ЗМІ та соціології. Іноземні словники дають таке визначення культурі скасування: «це сучасне явище в Інтернеті, коли людина втрачає вплив чи славу в результаті сумнівних дій чи висловлювань. Культура скасування, як правило, проявляється в соціальних мережах у формі групової ганьби» [5].

Існує чимало дискусій щодо того, чим насправді є культура скасування. Основні з них: чи є це способом притягнути людей до відповідальності за певні дії чи висловлювання, чи тактика несправедливого покарання інших, чи поєднання обох. Інші ж стверджують, що культури скасування, навіть, не існує.

Цей новий феномен проявляється у випадку, коли публічно відомі особи, бренди чи компанії мають необережність в своїх висловлюваннях чи діях, які можуть образити певні соціальні меншини. В результаті, за допомогою соціальних мереж вже колишні потенційні споживачі починають у відповідь розповсюджувати інформацію про порушення особистих або чужих прав, образ, гніту тощо, тим самим привертаючи до проблеми увагу суспільства. Ця хвиля соціальної ображеності призводить до значного зниження авторитету публічних акторів, подальшого падіння кар'єри чи бізнесу, небажання інших медіа-об'єктів мати з ними справу та розторгнення рекламних контрактів. Закономірністю культури cancel являється такий принцип: чим більш відомий публічний об'єкт, тим вагомішими для нього будуть втрати в репутаційному, економічному та соціальному плані.

Опитування 2020 року, проведене дослідницьким центром Pew Research Center, висвітлює суперечки навколо культури скасування. У той час як 38% людей кажуть, що заклик до когось у соціальних мережах карає тих, хто цього не заслуговує, 58% вважають, що це допомагає притягнути людей до відповідальності за їхні вчинки [9].

Деякі спеціалісти в сфері медійних комунікацій зазначають, що культура скасування - це не рух, вона не має ні лідерів, ні членів. І ті, хто бере в ній участь, роблять це нестабільно, можливо навіть лише один раз в житті й не мають жодної послідовної ідеології - вона наполегливо приписується крайностям ліберальності та страху. «Швидкість, доступність та відносна анонімність соціальних медіа не створили кардинально нового виду боротьби, це лише полегшує рух, що й до цього існував багато років» [7].

За словами професора соціології Дж. Маккоркеля, коріння культури скасування були присутні протягом усієї історії людства й суспільство протягом століть карало людей за поведінку, що не відповідала соціальним нормам, і це лише чергова варіація. «Культура скасування - це продовження чи сучасна еволюція більш сміливого набору соціальних процесів, які ми можемо побачити у формі вигнання» [3].

Професор медіадосліджень Ліза Накамурі характеризує культуру скасування як форму «культурного бойкоту», яка є «найвищим проявом свободи волі» користувачів медіа середовища та «народжується бажанням контролювати [оскільки] люди мають обмежену владу над тим, що спостерігають в соціальних мережах». Культуру скасування не варто розглядати як щось негативне або позитивне - це радше новий розвиток у тому, як влада та

контроль розподіляються всередині соціальної медіакommунікації між публічними діячами та аудиторією. І завдяки цьому користувачі соціальних мереж та інших медійних продуктів мають більше можливостей для швидких і значущих дій, ніж будь-коли раніше. «Ці платформи також дозволяють людям плавно та легко формувати групи, завдяки яким голоси окремих людей стають голоснішими, ніж вони були раніше. І що ці групи робитимуть зі своєю новою владою, залежить лише від них» [6].

В історично-соціальному розгляді феномену культури скасування американська журналістка Ізабель Вілкерсон в книзі «Каста: витоки наших невдоволень» («Caste: The Origins of Our Discontents» 2020) звертається до третьої частини П'ятикнижжя Мойсея — Книги Левит — що визначає один із механізмів, який лежить в основі цього явища: «козел відпущення або sa'ir la'aza'zel» (буквальний козел) - це церемоніально наділений первосвященником всіма злочинами громади і вигнаний у пустелю. Греки практикували споріднений обряд, використовуючи людську жертву, якого били і прогулювали по вулицях перед вигнанням, що вважалося своєрідною смертю. Це нарікали відволіканням і спокутою, способом домінуючої групи позначити «Іншого» як зло і вигнати це зло, ніби після цього воно більше не перебуватиме в них»- пише Вілкерсон [4]. Натомість, так званий «козел відпущення» не стільки є винним в своїх діях, як стає втіленням провини кожного, хто його звинувачує. Так, жертва культури скасування виконує рівноцінну функцію фармакосу (грецька: *φαρμακός* - це двозначна, нумінозна подвійність жертв; походить від «фармакон», який є і самим собою, і його протилежністю: ліки та отрута відразу, цілитель і вбивця): об'єднує протилежні групи, що ворогують проти ймовірного злочинця й втілює злочини й страхи інших. [7]

За останні роки ідея культури скасування перетворилася із своїх жартівливих витоків на більш широку і серйозну розмову про те, як притягнути громадських діячів до відповідальності за образливі вислови та дії. І розмова стосується не лише того, коли і як громадські діячі повинні втратити свій статус та засоби до існування, йде мова й про встановлення нових етичних та соціальних норм, з'ясування того, як колективно реагувати на їх порушення.

Існують також негативні наслідки культури скасування для тих, на кого спрямований цей рух, які пов'язані з психічним здоров'ям. Адже часто цей рух, що спрямований на захист певних меншин, часто перетворюється на знущання. Публічні особи, що зазнали дій культури скасування в своїй кар'єрі неодноразово зізнавались, що гостро відчували на собі соціальну ізоляваність та самотність, які здатні призвести до підвищення рівня тривоги, депресії та навіть думок про самогубство [2]. Й навпаки: у деякого культура скасування не викликає почуття провини чи бажання змінити свої переконання, а навпаки може змусити прийняти оборонну позицію, намагаючись захистити своє еґо та репутацію.

Насправді, знищити чиюсь кар'єру через негативну реакцію громадськості не так вже й просто. Небагато артистів або інших публічних діячів справді було скасовано — тобто, хоча вони й зіткнулися зі значною негативною критикою та закликами притягнути до відповідальності за свої заяви та дії, мало з них насправді зазнали серйозних наслідків. Ось декілька

найбільш відомих прикладів, коли публічні особи стали жертвами культури скасування:

- В українському суспільстві культуру видалення зазнали артисти, що навіть попри жорстокі воєнні дії з боку РФ продовжили там виступати та підтримувати чи замовчувати політику країни-агресора. Серед них Ані Лорак, Maruv, Світлана Лобода, Юрій Бардаш та багато інших. Наслідками для них стала заборона діяльності в Україні, засудження з боку української аудиторії, репутаційні втрати та розторгнення частини рекламних контрактів.
- У 2020 році блогера Дженну Марблз «скасували» її шанувальники за опублікований ще в 2011 році відеоматеріал, де дівчина грала темношкірого персонажа та комічно висміювала стереотипи щодо них. В результаті їй довелось публічно вибачитись перед аудиторією та видалити свій канал, зазнавши чималих репутаційних втрат та розторгнення рекламних контрактів.
- Американський телеведучий розважального шоу «Saturday Night Live» Джиммі Феллон став жертвою культури скасування у 2020 році. Відео, в якому він зображав Кріса Рока, стало вірусним, оскільки він зображав темношкірого. Незабаром користувачі визначили його расистським і почали розповсюджувати зображення через Twitter, запустивши вірусний хештег #JimmyFallonIsOverParty. Рейтинги телеведучого значно знизились, а інцидент був висвітлений в більшості засобів масової комунікації.
- Після того, як у 2017 році кілька жінок висунули звинувачення в сексуальних домаганнях проти американського коміка Луїса С. К., перерва в його кар'єрі тривала лише близько 10 місяців. І, повернувшись з новим матеріалом до стендап-комедії, він здобув десятки аншлагов на своїх виступах. Тобто в цьому випадку дії культури видалення навпаки збільшили увагу громадськості до його особи та діяльності [10].
- Британська авторка серії романів «Гаррі Поттера» Дж. Роулінг зазнала жорсткої критики з боку своїх шанувальників після того, як мала необережність публічно висловити свої трансфобні переконання. І після чергових трансфобних висловлювань у 2020 році, продажі книг Роулінг навпаки надзвичайно зросли у Великобританії [1].

Підсумовуючи вище перераховані приклади, можна зробити висновки, що в деяких випадках результати культури скасування здатні проявлятися у зворотному напрямку від її намірів: замість публічного засудження та руйнування авторитету за рахунок публічного розповсюдження та обговорення, декому вдається підвищити інтерес аудиторії до своєї особи та діяльності. А постійна підтримка тих, кого скасували, демонструє, що замість того, щоб псувати комусь кар'єру, спроба скасувати когось може викликати симпатію до кривдника.

Отже, культура скасування це нове явище в суспільстві, яке з'явилося в епоху появи Інтернету та розвитку соціальних мереж, що має на меті публічне засудження та притягнення до відповідальності шляхом бойкотування його

діяльності та присутності в медіасередовищі публічних осіб чи брендів, які своїми словами чи вчинками образили певні соціальні меншини, національності тощо. Попри свою новизну культура скасування має історичні культурно-соціальні витоки, що змогли поширитись завдяки розвитку медіасередовища та мережі Інтернет, та, в результаті, створити більш вагомий та дієвий рух. Думки щодо раціональності та правильності культури скасування в суспільстві часто розходяться і досягнути компромісів у цьому питанні складно. Проте, аналізуючи те, як стрімко та щільно вона влітається в наше соціальне та медійне життя, можна стверджувати, що й надалі цей розвиток буде лише зростати та надавати користувачам можливість підтримувати або ж бойкотувати той чи інший бренд/публічну особу в разі дискримінації з їхнього боку найбільш вразливих прошарків суспільства.

Список літератури

1. Aja Romano “Why we can’t stop fighting about cancel culture”. 2020, Vox.
URL:<https://www.vox.com/culture/2019/12/30/20879720/what-is-cancel-culture-explained-history-debate>
2. Beutel M.E, Klein E.M, Brähler E. Loneliness in the general population: prevalence, determinants and relations to mental health. BMC Psychiatry. 2017;17(1):97. doi:10.1186/s12888-017-1262-x
3. Brooke Kato “What is cancel culture? Everything to know about the toxic online trend”. 2021. New York Post
URL:<https://nypost.com/article/what-is-cancel-culture-breaking-down-the-toxic-online-trend/>
4. Caste: The Origins of Our Discontents”. 2020 . Lev Manovich . New Media from Borges to HTML. 2003. с.13-20
5. Dictionary. Cancel culture (Словник. Культура видалення).
URL:<https://www.dictionary.com/e/pop-culture/cancel-culture/>
6. Jonah E. Bromwich. Why ‘Cancel Culture’ Is a Distraction. 2020. The New York Times Style Magazine
URL:<https://www.nytimes.com/2020/08/14/podcasts/daily-newsletter-cancel-culture-beirut-protest.html>
7. Ligaya Mishan “The Long and Tortured History of Cancel Culture“. 2020. The New York Times Style Magazine
URL:<https://www.nytimes.com/2020/12/03/t-magazine/cancel-culture-history.html>
8. Louis C.K. Is Accused by 5 Women of Sexual Misconduct. 2017, The New York Times Style Magazine
URL:<https://www.nytimes.com/2017/11/09/arts/television/louis-ck-sexual-misconduct.html>
9. Vogels E.A., Monica Anderson, Margaret Porteus. Americans and ‘Cancel Culture’: Where Some See Calls for Accountability, Others See Censorship, Punishment. 2021. Pew Research Center.
URL:<https://www.pewresearch.org/internet/2021/05/19/americans-and-cancel-culture-where-some-see-calls-for-accountability-others-see-censorship-punishment/>